

HYRJJE

Muzika është pjesë e formimit kulturor dhe nevojë e përhershme e njeriut. Ajo komunikon në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe kreative me tërë qenien e tij duke ia formuar ambientin tingëllor. Nisur nga roli i muzikës në jetën e njeriut dhe ndikimit që ka në të, del edhe rëndësia e formimit edukativ-muzikor. Edukata muzikore në shkollën fillore dhe të mesme të ulët ka për detyrë t’u japë mundësi nxënësve të aftësohen para së gjithash për:

- dëgjim selektiv dhe aktiv të muzikes në programet e mjeteve të informimit dhe shfaqjeve muzikore;
- pjesëmarrje në formacione korale dhe veprimtari tjera muzikore;
- arsimim të mëtejshëm që nënkupton interesim më të gjerë me përgatitje për ndonjë profesion ku muzika është pjesë përbërëse.

QËLLIMET DHE OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Të sjellë gëzim, emocione pozitive dhe të zgjojë interes për veprimtari të ndryshme muzikore;
- të formojë qëndrim pozitiv ndaj muzikës kombëtare dhe botërore;
- të zhvillojë përgjegjësinë dhe kuptimin për pjesëmarrje në muzikimin e përbashket;
- të këndohen dhe të luhen përmbajtje muzikore;
- të bëhet dëgjimi aktiv i muzikës duke i përjetuar dhe njohur cilësitë e saj;
- të aftësojë për zgjedhjen e programeve muzikore dhe të edukojë për ambient të shëndoshë tingullor ;
- të zhvillojë kritere për vlerësim dhe mendim kritik;

OBJEKTIVAT SPECIFIKE TË LËNDËS

- të zhvillojë aftësitë muzikore (ndjenja ritmike, melodike e harmonike, formimi estetik dhe muzikalitetit) si dhe shkathtësitë interpretuese (teknikat e këndimit dhe luajtjes në veglat muzikore)
- të njohin vepra muzikore, krijues dhe interpretues;
- të kuptohen konceptet themelore, ligjshmëritë dhe informacionet mbi mjetet, shprehjet elementare muzikore, format dhe llojet, të cilat mundësojnë të kuptuarit e muzikës;
- të krijojë muzikë dhe të shpreh imagjinimet tingullore personale (individuale);
- të shprehë përjetime dhe përfytyrime muzikore përmes lëvizjes, vallëzimit, shprehjes figurative dhe gjuhësore;
- të mundësojë njohjen e ndërlidhjes së muzikes me gjuhën amtare, të huaj dhe me artet tjera;
- të njihen shenjat themelore të shkrimit muzikor si dhe orientimi elementar në te;
- të ushtrohet zbatimi i teknologjisë bashkëkohore muzikore;
- të jepen informacione aktuale mbi shkollimin muzikor dhe profesionet muzikore.

	VEPRIMTARITË MUZIKORE	PËRMBAJTJE TË PROPOZUARA TEMATIKE-INFORMATIVE	MUZIKORE-ARTISTIKE
I N T E R P R E T I M	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit këndojnë këngë të zgjedhura popullore dhe artistike shqipe si dhe këngë të popujve tjerë; • nxënësit i bëjnë shoqërime instrumentale këngëve si dhe interpretojnë tërësi të veçanta instrumentale; • nxënësit vallëzojnë me muzikë përkatëse; • Shoqërimi i këndimit dhe ligjërimeve ritmike me lëvizje; 	Muzika vokale <ul style="list-style-type: none"> • Këngë dhe melodi në dur dhe mol; • Domethënia e tekstit notal; • zërat dhe formacionet: solistët, ansamblet vokale, koret; • Kënga dhe melodia; • Kënga ka përmbajtje dhe formë; • Këngë me shoqërim instrumental. 	Këngë për këndim: Kënga e Flamurit, T. Daija E zuri gjumi, popullore Lumenjt e vendit tim, A. Tegnej Kori gazmor, B. Shehu Kanon Flutura G. Zajmi Asaman o moj lule, popullore Oj lum e lum o vjen Shën Gjergji Ninullë, Halin Pse jemi të ndarë, R. Dhomi Kur buzëqesh nëna (dy zërëshe) R. Rudi Shqiponja dhe balona, F. Ibrahim Happy birthday Alfabeti shqip Këngë e cicërrime, F. Seli Qëndisja e flamurit, K.Mulalli Zogjtë dhe vargjet, M. Piperku Loja e shqiponjave A kan' uj' ato burime, popullore Flamuji e festës, M.Piperku Panvera, N. Arra Fluturojmë të dy tok, L. Dizdari Dhuratë për nënën, A. Kareco Sa bukur, sa ëmbël, (dy zërëshe), Moxart Përsëritjet shkollës, K. Hysniu Kanon, Mora rrugën për Janinë, popullore Këngë me shoqërim instrumental: Erdhi Viti i Ri, K. Kono Interpretime instrumentale: Pjesë për dy blokflauta-Çajkovski; pjesë instrumentale-N. N Pjesë instrumentale-R. Rudi Bisedë instrumentale-T. Morli Interpretimi i temave të veprave për dëgjim dhe të tjera: Marshi nga Opera "Aida", Verdi Melodi, K. Laro Serenata (I), Moxart Temë nga Simfonia V, Çajkovski

<p>D Ë GJ I M</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit dëgjojnë duke përjetuar dhe analizuar krijime popullore dhe artistike; • dëgjojnë vepra me përmbajtje formë, gjini, zhanre të ndryshme të kompozitorëve botërorë dhe kombëtarë. 	<p>Muzika vokale dhe vokale-instrumentale</p> <p>Muzika instrumentale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ngjyrat tingullore në veprat e krijuesve të njohur • Harkorët dhe instrumentet tjerë me tela; • Instrumentet me të fryer; • Instrumentet me tastierë; • Instrumentet me të goditur-perkusionet; • Instrumentet elektronike; • Formacione instrumentale, solistë, formacione kamertale, orkestra; • Emërtimi i veprave instrumentale; <p>Përmbajtje muzikore Muzika me program</p> <p>Muzika absolute Muzika e popullarizuar klasike lehtë, pop, rok etj</p>	<p>Vepra vokale dhe vokale-instrumentale</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Trofta Shubert-këngë solo 2. I varfëri mërgimtar, Shubert- dyzërëshe 3. Puna e mbarë, L.Antoni 4. Kënga e Rexhës, L.Antoni 5. Një kokë ,një tokë, R. Rudi 6. Drandofilja e vogël, M.Kaçinari <p>Vepra instrumentale</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. B. Britën: Sheti nëpër orkestër 2. A. Vivaldi: Pranvera 3. È. A. Moxart: Muzikë e vogël nate(k. III) 4. A. Dvorzhak: Simfonia nga Bota e Re (largo) 5. Gershëin: Rapsodia në të kaltër 6. Chopin: Poloneza në A dur 7. Scarlati: Sonata në C-dur 8. J. S.Bach: Trio Sonata, Menuet (G –dur, gmol) 9. R. Schuman: Ëndërrime-piano 10. L. V. Beethoven: Sonatë për violinë dhe piano (A dur, F dur) 11. J.Hajdn: Kuarteti harkor( ) 12. Hajdn: Simfonia 104 13. Handel: Muzika në ujë 14. Beethoven: Simfoni(III,V, VI,) 15. Brahms: Valle Hungareze nr.6 16. Bartok: Valle Rumune 17. F. Beqiri: Marshi ala turca 18. E. Rizvanolli: Suita dasmore 19. R. Mulliqi: Muzikë nga Baleti “Nita” 20. R. Dhomi: Rondo për violonçel e piano 21. Z. Ballata: suitea për flaut- solo 22. V. Gjini: Tema me variacionet për klarinetë dhe piano 23. B. Smetana: Velltava, 24. E .Grieg: Per Gynt <p>Simfoni, sonata etj</p> <ol style="list-style-type: none"> 25. J. Strauss: Në Danubin e Kaltër 26. J. Strauss: Uvertyra nga opereta :Lakuriqi i natës 27. Bernstajjn :Tregimi nga Perëndimi-mjuzikëll 28. Beatles, 29. A. Mula: Valsi i lumturisë, 30. Kapsamun: Ëndërrime, etj.
-----------------------------------	---	--	--

K R I J I M	<ul style="list-style-type: none"> • përmes këndimit dhe ligjërimit ritmik shprehin imagjinimet dhe përjetimet individuale • Sajojnë shoqërime dhe tërësi të tjera muzikore 		
	Përmes komentimit shprehin në mënyrë kreative përjetimin muzikor në format shprehëse lëvizëse, figurative dhe letrare		

MËNYRAT DHE FORMAT E VLERËSIMIT

Vlerësimin e arritjeve në edukimin muzikor e bënë mësimitdhënësi në kuadër të grupit, duke e vlerësuar zhvillimin muzikor të secilit nxënës si në interpretimin vokal dhe instrumental, ashtu dhe në dëgjimin aktiv dhe në punën krijuese.

Gjatë vlerësimit vëmendje e posaçme duhet t'i kushtohet përjetimit të veprave muzikore, si dhe shoqërimeve të tyre. Mësimitdhënësi evidenton dhe vlerëson me kujdes aftësitë muzikore, shkathtësitë si dhe dituritë informative, ndjeshmërinë dhe intereset e nxënësit. Bazuar në synimin e lëndës, mësimitdhënësi e vlerëson zhvillimin e nxënësve në mënyrë objektive. Përveç formave klasike të vlerësimit mund të përdoret edhe testi muzikor.

UDHËZIMET DIDAKTIKO - METODIKE

Edukimi muzikor në këtë klasë përmban disa njësi të veçanta. Niveli më i lartë i kërkesave të zhvillimit muzikor të nxënësve, kërkesat e veprimtarisë muzikore dhe përmbajtjeve kërkojnë një përgatitje të menduar mirë nga ana e mësimitdhënësit për çdo njësi. Mësimitdhënësit duhet të përdorin metoda dhe forma ndërvepruese (interaktive) të të mësuarit.

Duke marrë parasysh faktin që në artin muzikor ndërlidhja e krijimit (të shprehurit krijues), interpretimit dhe dëgjimit është e domosdoshme dhe mundëson një vazhdimësi në zhvillimin muzikor të nxënësve, mësimitdhënia muzikore në këtë cikël është e konceptuar nga një kompleks çështjesh sipas fushave të veprimtarisë muzikore.

Plani dhe programi mësimor i përpiluar me synime të qarta tregon shtrirjen dhe gjerësinë e tri përmbajtjeve themelore muzikore-didaktike.

- Literaturë muzikore për interpretim dhe dëgjim përzgjedhet nga mësimitdhënësi nga përmbledhjet ekzistuese të këngëve dhe incizimeve muzikore,
- Njohuritë, konceptet dhe ligjshmëritë muzikore, të cilat e shpjegojnë muzikën dhe të kuptuarit e saj (shkallët, tonaliteti, ritmi, shkrim-leximi muzikor, format etj.),
- Të dhënat (informacionet e ndryshme) për kulturën muzikore, rëndësinë e saj në këtë cikël orientohen në jetën muzikore të nxënësve në ambientin e tyre të ngushtë, në jetën muzikore në kontekst më të gjerë në trevat e ndryshme deri tek krijimtaria botërore.

Këto përmbajtje didaktike janë të gërshetuara mes vete, sepse literatura muzikore u mundëson atyre fitimin e përvojës dëgjuese në mënyrë të drejtëpërdrejtë. Të kuptuarit e saj (muzikës) realizohet përmes koncepteve, ligjshmërive dhe dukurive, kurse informacionet që ata i marrin zgjerojnë horizontin e tyre mbi sistemin e vlerave në ambientin kulturor.

INTERPRETIMI

Mësimdhënësi e realizon lëndën përmes interpretimit dhe ndërlidhjes edhe me përmbajtjet tjera didaktike muzikore duke kombinuar **metodën e imitimit (sipas veshit) dhe atë sipas tekstit notal**.

Duke respektuar parimin e individualizmit në mësimdhënien e muzikës dhe mundësitë interpretuese të nxënësve, i përfshin ata në këndim dhe luajtje instrumentale.

DËGJIMI

Për të realizuar përmbajtjen e dytë dhe të tretë didaktiko-muzikore të përcaktuar si më lart, mësimdhënësi zgjedh literaturën muzikore për dëgjim. Procedura metodike duhet të mundësojë largim nga stereotipi dhe t'i shmanget pasivizimit të nxënësve. Me hyrje motivuese para dëgjimit të muzikës ose me komentim të dëgjimeve, pasurohet forma e punës me veprimtari interesante për nxënësit dhe në këtë mënyrë dëgjimi i muzikës bëhet i nevojshëm për ta.

KRIJIMI

Fusha e veprimtarisë së krijimtarisë (të shprehurit krijues) përfshin tri format kryesore

- Mësimdhënësi nxit nxënësit që tërësitë (përmbajtjet) e mësuara (përvetësuara t'i interpretojnë në mënyrë përjetuese dhe estetike.
- Nxënësit me vegla të thjeshta muzikore krijojnë shoqërime të ndryshme melodike e ritmike dhe forma të ndryshme muzikore (këngë, rondo, variacione).
- Të shprehurit muzikor krijues ndërlidhet me shprehjen figurative, lëvizjen dhe vallëzimin si dhe me shprehjen letrare. Hulumtimet rezultojnë se nxënësit e kësaj moshe posaçërisht janë të prirur të shprehin përshtypjet muzikore përmes shprehjes figurative.

ARRITJET E ZHVILLIMIT MUZIKOR TË NXËNËSVE

- **Aftësitë**

Ky cikël i takon periudhës kur zhvillohet ndjenja harmonike dhe vetëdijësohen për këndimin homofonik, dy e shumëzërësh të këngëve popullore, artistike, kanoneve me shoqërime ostinato dhe të lëvizshme

Njohuritë më të rëndësishme janë ndjenja melodike dhe përvoja e tyre tingëllore e më parshme.

Në këtë moshë, edukimi muzikor i përgjithshëm zhvillohet përmes aftësisë së nxënësve që në mënyrë analitike të njohin dhe kuptojnë raportet mes tingujve përnga gjatësia dhe lartësia dhe në këtë mënyrë mundëson një zhvillim cilësor të ndjenjës ritmike, melodike dhe asaj harmonike. Komunikimi muzikor është orientimi primar dhe mbizotëron metoda e të mësuarit (interpretuarit) sipas tekstit notal. Të menduarit analitik muzikor i drejton nxënësit kah dëgjimi cilësor, vëmendja, dhe zhvillimi i kujtesës së përgjithshme dhe asaj muzikore. Gradualisht rritet aftësia e tyre për sajim estetik që arrihet me pjekurinë e përvojës së tyre dhe nxitjeve.

- **Shkathtësitë**

Shkathtësitë psiko-motorike të nevojshme për interpretimin vokal dhe instrumental si dhe për reagimet ndaj muzikës përmes lëvizjes shprehën me një dualizëm.

Me një program të zgjedhur për interpretim dhe me procedurat metodike shkathtësia e interpretimit arrin të zhvillohet në një shkallë më të lartë, por në të njëjtën kohë paraqitet edhe mutacioni si dukuri (sidomos tek djemtë) dhe kjo kërkon një trajtim të shëndoshë. Mësimdhënësi i udhëzon me kujdes dhe shpjegon arsyen, i këshillon si të këndojnë më lehtë dhe të marrin pjesë në këndim edhe kur paraqitet ky fenomen-vësh-tirësi. Në këtë rast ai mund t'i orientojë ata për luajtje instrumentale.

Mësimdhënësi shkallëzon këto shkathtësi përmes ushtrimeve për të shprehur, frymëmarrjen, formimin e tingujve, frazat muzikore, të cilat i përfundon në mënyrë logjike me njësi të veçanta. Atë që është realizuar në trevjetëshin e parë përmes interpretimit të përbashkët dhe lojërave didaktiko-muzikore, tash e ndërlihim edhe me informacione për higjienën e zërit dhe këndimit të drejtë.

- **Njohuritë informative**

Nxënësit:

- Njohin elementet shprehëse
- Njohin përgjithësisht dhe sistemojnë mjetet shprehëse (interpretuese) në veprat vokale, vokale-instrumentale dhe instrumentale
- Kuptojnë përbërjen themelore të formës muzikore
- Dallojnë përmbajtjet muzikore programore nga ato absolute
- Njohin lloje (gjini) të ndryshme muzikore

Mësimdhënësi zgjedh nga përvoja e tyre muzikore njohuritë e domosdoshme, të cilat i orienton gjatë interpretimit, dëgjimit ose të shprehurit krijues. Ata njihen edhe me disa koncepte thelbësore teorike, ligjshmëri dhe informacione mbi kulturën muzikore. Me rëndësi është që ato nxënësi nuk i përvetëson në mënyrë verbale dhe përmes teorisë, por përmes procedurave metodike të përpunuara me kujdes, nga përjetimi muzikor arrijnë deri te komunikimi i metutjeshëm, dhe i vetëdijshëm përmes muzikës.

QASJET NDËRLËNDORE DHE NDËRPROGRAMORE

- Përmbajtjet vokalo-instrumentale nga krijimtaria popullore dhe artistike i njohin me vlerat kulturore kombëtare e botërore (Gjuha amtare, Gjuha e huaj, Historia, Gjeografia)
- Përmbajtje të caktuara muzikore janë të ndërlidhura me natyrën, shoqërinë (Gjeografia, Historia);
- Aktivitetet muzikore nxisin të shprehurit kreativ përmes arteve tjera (arti figurativ, letërsia, lëvizja, vallëzimi);

REZULTATET E PRITURA

Nxënësit pas realizimit të programit duhet:

- të njohin repertoarin e veprave, të cilat janë bazë për dëgjim aktiv të programeve koncertale dhe produksionit muzikor;
- të dallojnë karakteristikat themelore të veprave sipas stileve, gjinive, zhanreve, formave dhe përmbajtjeve;
- të njohin informacionet themelore mbi krijuesit dhe interpretët si dhe shprehjet elementare muzikore;
- Varësisht nga mundësitë dhe përcaktimet e nxënësve realizojnë detyrat krijuese të propozuara.

FORMAT E VEÇANTA TË OBLIGUESHME TË MËSIMDHËNIES PËR MUZIKËN

Puna me kor dhe orkestër është formë e veçantë dhe e obligueshme e edukimit muzikor në shkollën fillore, të mesme të ulët dhe të mesme të lartë. Në kor dhe orkestër marrin pjesë nxënësit me aftësi muzikore të theksuara dhe në bazë të interesit të tyre. Këto forma të mësimdhënies muzikore paraqesin nivel të lartë të interpretimit muzikor dhe e përfaqësojnë shkollën në të gjitha shfaqjet publike në shkollë dhe jashtë saj.

Puna me korin dhe orkestrën e shkollës, si bazë për formimin e jetës artistike, do të jetë e planifikuar dhe e matshme me orar. Mund të formohen kore të niveleve të ndryshme, ora në kor zgjat sa ora mësimore, 45 minuta. Kjo punë e mësimdhënies llogaritet në normën javore mësimore të tij me fond javor prej 2- 4 orë (varësisht nga niveli). Gjatë vitit shkollor kori përgatit dhe prezenton program me kriterë artistike dhe pedagogjike.